

ლარის კურსზე მოქმედი ფაქტორების ანალიზი

ტარიელ კიკვაძე

სტუ-ს პროფესორი

დავით გეგია

ბიზნესადმინისტრირების დოქტორი

SUMMARY

Exchange rate of national currency are influenced by several political and economic factors.

Financial-economic stability of families, firms and regions of country deeply depends on its predictability.

According to Academia fundamental factors that affects exchange rate are direct investments, money transfers, export-import balance, inflation, unemployment, etc.

This article deals with some factors export, investment, visitors spending and transfers. Maltly linear regression analysis was performed on base of data from Geostat and National Bank of Georgia. Despite of claims of Academia that analysis show that in realm of Georgian economy above mentioned factors are not significant players. As result of investigation we could state that GEL are influenced by low-formalized factors such as political events, expectations, force-major situations, and etc.

ვალუტის კურსი ძალზე სენსიტიური მაჩვენებელია, რომელზეც მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული ქვეყნის, რეგიონების, ფირმებისა და საზოგადოების თითოეული წევრის საფინანსო-ეკონომიკური მდგომარეობა. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მის მეტნაკლებად ზუსტ პროგნოზირებას, რასაც ართულებს როგორც მასზე მოქმედი ეკონომიკური და პოლიტიკური ფაქტორების სიმრავლე, ისე სხვადასხვა ტიპის ფორს-მაჟორული სიტუაციები და მოლოდინები. ამასთან, ეს ფაქტორები ხშირად მჭიდრო კავშირშია ერთმანეთთან.

საერთოდ მიღებულია გამოყონ ვალუტის კურსზე მოქმედი ფუნდამენტური ფაქტორების ორი დროითი ასპექტი - გრძელვადიანი და მოკლევადიანი. აღნიშნული გარემოება აუცილებლად უნდა იყოს გათვალისწინებული პროგნოზირების მოდელებში.

[5]-ში, მაგალითად, მოყვანილია ვალუტის კურსზე მოქმედი რამდენიმე ისეთი მიმნიშვნელო მაჩვენებელი, როგორიცაა უმუშევრობის დონე, მთლიანი შიდა პროდუქტი (GDP), ფულადი მასების მონაცემები (M_0, M_1, M_2, M_3, M_4), სავაჭრო ბალანსის დეფიციტი, ინფლაციის ინდექსები და სხვ.

თუ გადავხედავთ ჩვენი ეროვნული ვალუტის კურსის ცვლილების დინამიკას 1995 წლიდან დღემდე [4], თვალშისაცემია მისი სტაბილურობა 1998 წლამდე (დაახლოებით 1.3 აშშ დოლართან მიმართებაში). 1998-2000 წლებში მან ნახტომისებური ცვლილებები განიცადა და 2.5-ს მიაღწია. 2003-2004 წლებში ეროვნული ვალუტის კურსი მეტნაკლებად სტაბილური გახდა (დაახლოებით 2.0-ის ფარგლებში). 2004 წლიდან მოყოლებული ლარის კურსმა გამყარება დაიწყო, რასაც ხელისუფლების ცვლილებასა და რეფორმების გატარებას უკავშირებენ. გამყარების პროცესი ომამდე გრძელდებოდა და თითქმის 1.4-მდე ჩამოვიდა. უნდა აღინიშნოს, რომ ომისშემდგომ პერიოდში, მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის მიუხედავად, ლარის კურსს მნიშვნელოვანი რყევები არ განუცდია (იგი 1.7-ის ფარგლებში მერყეობდა) რაც ძირითადად ეროვნული ბანკის საკმაოდ ხშირი ინტერვენციებით ხერხდებოდა.

სპეციალისტები მიიჩნევენ რომ ლარის კურსზე ფუნდამენტური ფაქტორების საგრძნობი გავლენა 2014 წლიდან დაიწყო. ამ პერიოდიდან მოყოლებული ლარის კურსმა რამდენიმე ანტირეკორდი დაამყარა და სადღეისოდ "მიღწეულია" აბსოლუტური ანტირეკორდიც (იგი 3.0-ს გადასცდა).

ამგვარად, გასაგებია, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია ეროვნული ვალუტის კურსზე მოქმედი ფუნდამენტური ფაქტორების გაანალიზება, მისი სტაბილურობისა და გამყარების გზების ძიება.

წინამდებარე ნაშრომში არის ქართულ სამეცნიერო-კვლევით სივრცეში ერთერთი პირველი მცდელობა ლარის კურსზე მოქმედი ფუნდამენტური ეკონომიკური ფაქტორების გაანალიზებისა ეკონომეტრიკული მოდელის გამოყენებით. კერძოდ, ექსპერტებთან კონსულტაციის საფუძველზე შერჩეული იქნა შემდეგი ფუნდამენტური ეკონომიკური ფაქტორები: პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, ვიზიტორთა ხარჯები, ექსპორტის მოცულობა და ფულადი გზავნილები. ცხრილი 1-ში მოყვანილია შესაბამისი 2014-2018 წლების კვარტალური დამუშავებული სტატისტიკური მონაცემები, რომელიც დაფუძნებულია [2,3] წყაროებზე.

ცხრილი 1

კურსი USD/GEL	ინვესტიციები მლნ USD	ვიზიტორთა ხარჯები, მლნ USD	ექსპორტი მლნ USD	ფულადი გზავნილები მლნ USD
Y	X1	X2	X3	X4
1,7477	326,6	163,1	695,8	323,6
1,7691	209,7	194,8	723,7	373,7
1,7524	740,5	346,2	733,7	399,1
1,8636	540,9	145,9	707,9	344,0
2,2275	335,0	107,9	501,4	249,4
2,2483	483,0	129,0	579,8	289,2
2,3816	515,9	214,8	563,7	264,3
2,3949	331,7	129,7	559,8	277,0
2,3679	378,8	108,7	442,6	237,2
2,3423	411,5	129,3	506,0	288,2
2,3297	491,7	258,3	563,9	307,2
2,6468	283,7	112,6	600,4	320,8
2,4452	393,6	103,9	577,9	293,1
2,4072	355,8	202,2	662,5	340,3
2,4767	622,8	308,1	706,6	368,3
2,5922	522,2	160,7	788,5	385,5
2,4144	300,1	193,1	732,1	356,4
2,4516	390,4	261,1	859,9	390,1
2,6151	344,7	398,2	854,8	411,6
2,6766	197,1	183,6	907,7	421,5

ამგვარად რეგრესიის მოდელის შესადგენად შემოვიღოთ შემდეგი აღნიშვნები:

Y - ლარის კურსი დოლართან მიმართებაში;

X1 - პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები;

X2 - შემოსავლები ტურიზმიდან;

X3 - ექსპორტის მოცულობა;

X4 - ფულადი გზავნილები.

მოყვანილ აღნიშვნებში საძიებელ წრფივი მრავლობითი რეგრესიის განტოლებას ექნება შემდეგი სახე:

$$Y_1 = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4$$

რეგრესიის პარამეტრების პოვნა განხორციელდა MS Office Excel პროგრამის გამოყენებით. რეგრესიული ანალიზის შედეგები წარმოდგენილია ნახ 1-ზე.

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,267572476
R Square	0,07159503
Adjusted R Square	-0,175979629
Standard Error	0,319915194
Observations	20

ANOVA					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	4	0,118388	0,029597	0,289186	0,880429
Residual	15	1,535186	0,102346		
Total	19	1,653574			

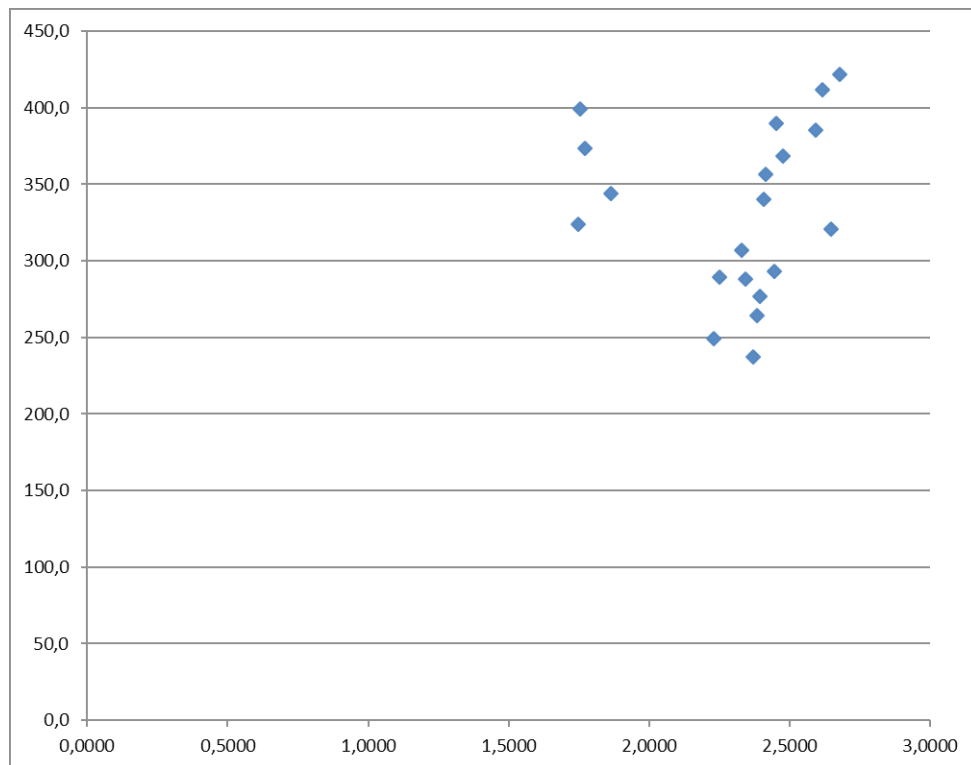
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>
Intercept	2,542260182	0,574253	4,427071	0,000490	1,31827	3,76625
X1	-0,000530407	0,000649	-0,817774	0,426286	-0,00191	0,00085
X2	0,000383787	0,001311	0,292634	0,773811	-0,00241	0,00318
X3	0,000721487	0,001993	0,362073	0,722348	-0,00353	0,00497
X4	-0,001718047	0,004842	-0,354791	0,727685	-0,01204	0,00860

ნახ. 1 რეგრესიული ანალიზის შედეგები

რამდენადმე მოულოდნელია დეტერმინაციის კოეფიციენტის დაბალი მნიშვნელობა. ეს შეიძლება აიხსნას შემდეგი მიზეზებით:

- მონაცემების არასაიმედოობით;
- არასწორი სპეციფიკაციით;
- მულტიკოლინეარობის არსებობით.

მულტიკოლინეარობის არსებობისა და სპეციფიკაციის ხარისხის შესამოწმებლად ჩატარდა კორელაციური ანალიზი. მაგალითისათვის ქვემოთ მოგვყავს სავალუტო კურსის (ჰორიზონტალური ღერძი) ფულად გზავნილებზე (ვერტიკალური ღერძი) დამოკიდებულების კორელოგრამა (ნახ. 2) და წრფივი კავშირის სიმჭიდროვე პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებსა და ექსპორტს შორის (ნახ. 3):

ნახ. 2 სავალუტო კურსსა და ფულად გზავნილებს შორის დამოკიდებულების კორელოგრამა

	X1	X3
X1	1	
X3	-0,08086	1

ნახ. 3 კორელაცია პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებსა და ექსპორტს შორის

ამგვარად, მრავალფაქტორული ანალიზის ისეთმა მძლავრმა ინსტრუმენტმა, როგორიცაა მრავლობითი რეგრესიული ანალიზი მიგვიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ ჩვენს რეალობაში ფუნდამენტური ეკონომიკური ფაქტორების გავლენის ხარისხი ეროვნული ვალუტის კურსზე არ არის ისეთი მნიშვნელოვანი, როგორსაც სამეცნიერო წრეებში მიიჩნევენ. სავარაუდოა, რომ მასზე ძლიერ გავლენას ახდენს ნაკლებად ფორმალიზებადი ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა პოლიტიკური მოვლენები, სხვადასხვა სახის მოლოდინები, ფორს-მაჟორული სიტუაციები და ა.შ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კიკვაძე ტ. ბერიძე თ. ეკონომეტრიკის საფუძვლები. სტუ, თბილისი, 2011, 194 გვ.
2. <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=304>
3. <https://www.geostat.ge/ka>
4. <https://m2b.ge/post/269963-laris-istoria-1995-wlidan-dremde>
5. http://zp-invest.ru/forex/vliyaniye_na_kurs.htm